Vikipeedia

# Jeji keel

**Jeji keel** (varasemad eestikeelsed nimetused *jeje keel*, *vajeje keel*, *jeje-guba keel*)[1] on Namiibias ja Botswanas räägitav Benue-Kongo keelkonda bantu keelte R-rühma kuuluv keel. Seda kõneleb 24 000 inimest, kellest UNESCO andmetel 20 000 elab Botswanas. WOLP (World Oral Literature Project) järgi räägib jeji keelt aga 25 200 inimest. Etniline populatsioon Botswanas on 47 000.[2]

| Jeji keel | |
|---|---|
| **Kõneldakse** | Namiibias ja Botswanas |
| **Kokku kõnelejaid** | 25 200 inimest |
| **Keelesugulus** | Benue-Kongo |
| **Keelekoodid** | |
| **ISO 639-1** | ISO 639-3 |

Jeji keelt on mõjutanud juu keel. Jeji keeles on teiste bantu keeltega võrreldes kõige rohkem imihäälikuid: hammashäälikud (dentaalid), hammasvallhäälikud (alveolaarid), kõvasuulaehäälikud (palataalid) ja külghäälikud (lateraalid). Jeji keelt räägitakse kahes Aafrika piirkonnas, suurim kõnelejate grupp elab Okavango delta lähedal, mis on Põhja-Botswanas ja tuntud Ngamilandina. Jeji keelt eelistavad tavakõnes vaid vanemad rääkijad, lastele õpetatakse seda mõnes üksikus külas. Samas oskavad jeji keeles kirjutada 15–29-aastastest elanikest 95%. Kirjutamisel kasutatakse ladina tähestikku.

## Sisukord



## Imihäälikud

Tabel 1. Sommer & Voßen (1992) uuringute käigus leitud imihäälikud

| Imihäälik | Kirjeldus |
|---|---|
| ǂʰ | hõngushäälik |
| ǂ | teenuisklusiil |
| ᶢǂ | heliline häälik |
| ᵑǂ | ninahäälik |
| ŋᶢǂ | prenasaalne häälik |
| ǂʔ | glottaliseerunud |
| ŋǂʔ | nasaalne ejektiiv |
| ǂχ | uvulaarne frikatiiv |
| ǂqʼ | uvulaarne ejektiiv |

Tabel 2. Fulop *et al.* (2002) uuringute käigus leitud imihäälikud

| Imihäälik | Kirjeldus |
|---|---|
| ǂʰ | hõngushäälik |
| ǂ | pikad ja peened vokaalid |
| ᶢǂ | helitu häälik |
| ᵑǂ | ninahäälik |
| ǂʔ | glottised |
| ǂqʼ | uvulaarne ejektiiv |

Tabel 3. Miller (2011) ühisuuringute käigus leitud imihäälikud

| Imihäälik | Kirjeldus |
|---|---|
| ǂʰ | hõngushäälik |
| ǂ | pikad ja peened vokaalid |
| ᶢǂ | heliline häälik |
| ᵑǂ | ninahäälik |
| ǂʔ | glottised |
| ᵑ̊ǂʔ | glottiseeritud ninahäälik |
| ǂ͡qχ | lingvopulmonaalne häälik |
| ǂ͡qχʼ | lingvaglotaalne häälik |

## Piirkond

Jeji keelt kõneldakse loode piirkonnas: Mauri Shorobest Mababeni, Sankoyo, Daunara, Nokaneng, Gumare, Sepopo, Ikoga, Shakawe ja Seronga. Samuti keskpiirkonnas: Lerihakane, Xumu, Rakopa, Motopi ja ka Namiibias.

### Tüpoloogia

Jeji keeles on neli prefiksit ja üks sufiks. Verbi afiksid märgivad isikuid, numbreid ja sugusid, nimisõna afiksid aga käänet. Jeji keel on atonaalne. Põhisõnajärg keeles on SVO ehk subjekt-verb-objekt. Aafrika keeltes kasutatakse väga palju konsonante. Paljud bantu keeled, sh jeji, on tuntud selle poolest, et konsonantide hulka on suurendatud, laenates imihäälikuid ja helisid, mida tavaliselt Khoisani rühmas ei kasutata.[3] Täishäälikuid on jeji keeles 5-6.[4] Silbisüsteem on mõõdukalt keeruline.

### Murded

Shirwanga keel pole väga lähedalt jeji keelega seotud, leksikaalseid sarnasusi on lujana keelega 47% ja herero keelega 30%.[5]

## Vaata ka

- Jejid

## Viited


1. Linguae (http://www.eki.ee/cgi-bin/mkn8.cgi?form=lg&lang=et&kohanimi=jeji&f2v=Y&keel=&f3v=Y&allikas=&staatus=&nimeliik=&maakond=BW&vald=&kihelkond=&asum=&f10v=Y&f14v=Y&of=tb)
2. http://www.eki.ee/knab/keelk.htm
3. http://wals.info/chapter/1
4. http://wals.info/feature/2A
5. http://www.ethnologue.com/language/yey